

რეზიუმე

მოლდოვა ეს არის პოსტსაბჭოთა რესპუბლიკა, რომელმაც დამოუკიდებლობა 1991 წელს მოიპოვა. ისევე როგორც სხვა პოსტსაბჭოთა რესპუბლიკებს, მათ შორის საქართველოს, მემკვიდრეობით მასაც ეთნო-პოლიტიკურ საკითხებთან დაკავშირებული პრობლემები ერგო. ამან ქვეყნის სოციალ-პოლიტიკური განვითარება მნიშვნელოვნად შეაფერხა. 1990-იან წლების დასაწყისში, მოლდოვის მემამბოხე რეგიონში, დნესტრისპირეთში, მოვლენები დრამატული სცენარით განვითარდა. იგი მეტწილად რუსულენოვანი მოსახლეობით იყო დასახლებული. მათ კი ჰქონდათ შიში იმისა, რომ კომინიოვი კვლავ რუმინეთის შემადგენლობაში აღმოჩნდებოდა, რაც მათთვის, რიგი შიშებისა და მიზეზების გამო მიუღებელი იყო. პოლიტიკური დაპირისპირება საბრძოლო მოქმედებებში მალევე გადაიზარდა. მას თან ახლდა მსხვერპლი და ნგრევა. პოლიტოლოგები თუ ისტორიკოსები დღემდე მიიჩნევენ, რომ მეოცე საუკუნის დასასრულს წარმოქმნილ კონფლიქტს საფუძველი ამავე საუკუნის დასაწყისში ჩაეყარა, მაშინ როდესაც რუსეთის იმპერია დაიშალა და მასში შემავალი ერების ნაწილმა, მათ შორის მოლდოველებმაც, დამოუკიდებლობა მოიპოვეს. მოვლენები სწრაფი და მოულოდნელი სცენარით წარიმართა. 1917-1940 წლებში, ბესარაბიაში განვითარებულმა პროცესებმა, მიგრაციულმა, სოციალ-პოლიტიკურმა თუ სხვა ფაქტორებმა მომავალში ჰპოვეს ასახვა.

Summary

Moldova 1917-1940

Moldova is a post soviet country. He restored independence in 1991, as other soviet republics did. Country received the problems caused by ethnic and political conflicts. It slowed down the process developing of the state. In early 1990-ies, tensed situation overgrew in to a bloody and terrible conflict. Most of Transnistrians were afraid that Moldavian authorities 'd decide to reunion with Romania, as it had happened in 1917 and the Russian speaker citizens will became persons without rights. Politicians and historians are thinking that the conflict was caused by things which happened in the beginning of the last century. They mean events which had happened in Moldova during 1917-1940-ies. This is period when This country became free from Russian empire and than became a part of Romania. The processes which developed in this years, migration, socio-political changes and the other factors reflected in the future.

1917 წლის თებერვლის სახელმწიფო გადატრიალების შედეგად, რუსეთის იმპერიამ არსებობა შეწყვიტა. იმპერატორმა ნიკოლოზ II ძალაუფლება დაჰკარგა. მმართველობა დროებითი მმართველობის ხელში გადავიდა. მოლდოვაში ორხელისუფლებიანობა დამყარდა. ერთ მხარეს იყო მუშათა და ჯარისკაცთა მირ შექმნილი საბჭოები, მეორე მხარეს კი - ადგილობრივი დროებითი მთავრობის წარმომადგენლები. (Ист.Респ.Молд. 2000: გვ.167)

ამავე პერიოდში, ჩამოყალიბებას იწყებს „მოლდოვას ეროვნულ განმანათავისუფლებელი მოძრაობა. 1917 წლის 2 აპრილს მოლდოვას ნაციონალური პარტია“ შეიქმნა. მას მიემხრო პოლიტიკური პარტია, რომელიც მოლდოველ სამხედროთაგან იყო დაომპლექტებული. მათი ხედვები ბევრ რამეში ემთხვეოდა. კერძოდ, მოლდოვის ავტონომიური რესპუბლიკის შექმნა რუსეთის ფედერაციის შემადგენლობაში, ბესარაბიიდან, ქვეყნის ცენტრალურ ორგანოებში ეთნიკურად მოლდაველი წარმომადგენლების გაგზავნა, სასამართლოებში, ეკლესიებსა თუ სკოლებში მოლდოველი ენის დანერგვა და აშ. ამ პოლიტიკური ძალის ბევრი ლიდერი სწორებას რუმინეთზე აკეთებდა, თუმცარიგით მოსახლეობას ეს იდეა ნაკლებად მოსწონდათ, რადგანაც არ ენდობოდნენ იქ არსებულ მონარქიულ წყობას და არც რუმინელ გლეხთა სოციალური სტატუსი და მდგომარეობა იყო მათთვის სამაგალითო. ადგილობრივი ინტელიგენციის წინააღმდეგობის შედეგად მათ ვერც „მოლდოველი ენის“ ტერმინის „რუმინული ენით“ ჩანაცვლება შესძლეს. (Ист.Респ.Молд. 2000: გვ.175) პეტერპურგში კი მოვლენები სწრაფად ვითარდებოდა და 1917 წელს ძალაუფლება ხელში ბოლშევიკებმა ჩაიდგეს.

1917 წლის 27 ნოემბერს ჩამოყალიბდა ახალი პოლიტიკური ძალა „spatul ceri“ (ქართ. სამხარეო საბჭო) მასში სხვადასხვა პოლიტიკური პარტიების, ადგილობრივი თვითმმართველი ორგანოების, ეროვნული ორგანიზაციის წევრები შედიოდნენ. გამათ კაციათი კვოტა მდინარე დნესტრის მარცხენა სანაპიროზე მცხოვრებ მოლდაველთათვის გამოიყო. (Стати В. 2002: გვ 270) მათი ერთ-ერთი უმთავრესი და საერთო მიზანი, რეგიონში საბჭოთა მმართველობის დამყარების თავიდან აცილება იყო. აღსანიშნავია, როვ თავად „spatul ceris“ შიგნით, წევრთა პოზიციები ერთმანეთისაგან რადიკალურად იყო განსხვავებული. ნაწილი პრორუსული ორიენტაციის მქონე იყო, ნაწილი, პრორუსული, ხოლო ნაწილი კი დამოუკიდებელი და დემოკრატიული მოლდოველი სახელმწიფოს შექმნის იდეებს ქადაგებდა. (Ист.Респ. Молд. 2000: გვ181)

მოლდოვაში, ისევე როგორც რუსეთის შემადგენ-

ლობაში შემავალ სხვა რეგიონებში, დაიწყო საბჭოების ჩამოყალიბება-განვითარება-გაძლიერების პროცესი. ისინი აშკარად პრობოლშევისტურ პოლიტიკას ატარებდნენ. მათ პოპულარიზაციას რეგიონში არსებული მძიმე სოციალ-პოლიტიკური ხელს დიდად უწყობდა (Ист.Респ.Молд. 2000:გვ.181)

1917 წლის 2 დეკემბერს „spatul cerim“ განაცხადი მოლდოვის დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნის შესახებ გააკეთა. (Ист.Респ.Молд. 2000:გვ.182) ამ პოლიტიკური ძალის ლიდერების მნიშვნელოვანი ნაწილი სულ უფრო აშკარად ავლენდნენ საკუთარ პრორუმინულ პოზიციას. ბესარაბიაში სიტუაცია სულ უფრო რთულდებოდა. ფრონტიდან დაბრუნებული ჯარისკაცები და გლეხები მდიდარ მემამულეებსა და სამხედრო საწყობებს ძარცვავდნენ. „სპატულ ცერიმ“, რომელსაც თითქმის აღარ გააჩნდა საშინაო მხარდაჭერა, დახმარებისათვის საგარეო ძალებს, კერძოდ კი მეზობელი რუმინეთის კანდიდატურის განხილვა დაიწყო. (Ист.Респ.Молд. 2000:გვ.183) ამას პრობოლშევიკურ ძალთა პროტესტი მოჰყვა. რაც შეეხება რიგით ბესარაბიელებს, მათი აზრით არავინ დაინტერესებულა.

1917 წლის დეკემბრის ბოლოს „spatul cerim“ რუმინეთს ჯარების შეყვანა ოფიციალურად სთხოვა. ამ გადაწყვეტილებამ შიდაპარტიული დაპირისპირება გამოიწვია. მისი რიგები დატოვეს სოციალისტური პოლიტიკური ძალების წარმომადგენლებმა. ამ გადაწყვეტილებას მხარი არც მოლდოველ სამხედროთა დიდმა ნაწილმა დაუჭირა. (Ист.Респ.Молд. 2000:გვ.184)

1918 წლის დასაწყისისათვის, ბესარაბიაში სიტუაციას პრობოლშევიკური ძალები აკონტროლებენ. ეს აშკარად არ შედიოდა რუმინეთის ინტერესებში, რომლის პირველ მსოფლიო ომში ჩაბმის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზი სწორედ ამ ტერიტორიის დაკავება იყო. 1918 წლის 6 იანვარს მისმა ჯარებმა მდინარე პრუტი გადალახეს და მოლდოვის ტერიტორიაზე რამდენიმე მიმართულებიდან შევიდნენ. ოფიციალური მიზეზი, იქ გაბატონებული ანარქიის წინააღმდეგ ბრძოლა იყო. მოწინააღმდეგე ძალებმა კოსნოლიდაცია ვერ მოახერხეს. 13 ივნისს რუმინელებმა კიშინიოვი დაიკავეს. (Ист.Респ.Молд. 2000:გვ.187)

24 იანვარს „spatul cerim“ მოლდოვის დემოკრატიული რესპუბლიკის დეკლარაცია მიიღო.

1918 წლის 9 მარტს საბჭოთა ხელისუფლებასა და რუმინულ მხარეს შორის ხელშეკრულება დაიდო. მის თანახმად ამ უკანასკნელს თავისი ჯარები ბესარაბიის ტერიტორიიდან ორი თვის ვადაში უნდა გაეყვანათ, თუმცა ანტიბოლშევიკური ძალების მიერ საბჭოური ჯარების მდინარე დნესტრის მარცხენა ნაპირზე გადადგენის შემდეგ, რუმინელებმა შეთანხმების შესრულებაზე უარი თქვეს. (Ист.Респ.Молд. 2000:გვ.187)

1918 წლის 27 მარტს „spatul cerim“ ხმატა უმრავლესობით (86 მომხრე, 3 წინააღმდეგი, 36 თავი შეიკავა, 13 დეპუტატი კი საერთოდ არ დაესწრო კენჭის ყრის პროცესს) ბესარაბიის რუმინეთთან შეერთების

შესახებ მიიღო გადაწყვეტილება..(Ист.Респ.Молд. 2000:გვ.188) აღსანიშნავია, რომ ეს გადაწყვეტილება ევროპისა და ამერიკის მიერ არ იქნა ცნობილი და მოლდოვის ტერიტორიას მდინარე დნესტრსა და პრუტს შორის ისინი რუმინეთის ნაწილად არ განიხილავდნენ. საბჭოთა კავშირი კი ბესარაბიაში რუმინულ ჯართა ყოფნას თავისი მიწების ოკუპაციად აფასებდა. (Стати В. 2002: გვ. 351)

ბესარაბიელთა ნაწილი არ ურიგდებოდა შექმნილ ვითარებას და რუმინული ჯარების მოლდოვის ტერიტორიაზე ყოფნას ოკუპაციად აფასებდნენ. მათ ზურგს ბოლშევიკები უმაგრებდნენ, ხვდებოდნენ რა, რომ მათი სახით იყო ძალა რომელიც მათ მომავალში ამ ტერიტორიის გაკონტროლებაში დაეხმარებოდა. სოციალისტთა ძირითად დასაყრდენ ძალას პროლეტარიატის წარმომადგენლები წარმოადგენდნენ.

მოლდოვის ტერიტორიაზე რამდენიმე ფართომასშტაბიანი გამოსვლა მოეწყო 1919, 1924 და 1928 წლებში, თუმცა ყველა მათგანი წარუმატებლად დასრულდა. მუშათა გაფიცებმა და გლეხთა გამოსვლებმა სისტემატიური ხასიათი მიიღო. (Ист.Респ.Молд. 2000:გვ.198)

მოლდოვეთის ტერიტორიაზე რთული სოციალ-პოლიტიკური ვითარება შეიქმნა. თუ კი 1925 წლისათვის, მის ტერიტორიაზე რუმინეთში არსებული სამრეწველო ობიექტების 6.6% იყო, 1930- იანი წლებისათვის ეს მაჩვენებელი 1.7% დავიდა. მუშათა 8/5% უმუშევარი იყო, დიდი იყო უკმაყოფილება სასოფლო-სამეურნეო სექტორშიც. (Стати В. 2002: გვ. 319) ყელაფერი ეს კი ბოლშევიკურ ძალებს ნოყიერ ნიადაგს უქმნიდა სამოქმედოდ, რადგანაც ისინი სწორედ მუშათა და გლეხთა უფლებების დაცვის იდეებს ქადაგებდნენ.

მდინარე დნესტრის მარცხენა სანაპიროზე მოვლენები განსხვავებულად განვითარდა. 1918 წელს ბესარაბიაში რუმინული ჯარების შესვლის შემდეგ პრობოლშევიკურ ძალთა დიდმა ნაწილმა მოლდოვა დატოვა. იმავე წლის 13 მარტს ოდესის საბჭოთა რესპუბლიკა შეიქმნა, რომელმაც დნესტრისპირეთის მნიშვნელოვანი ტერიტორია მოიცვა.

1924 წლის 12 ოქტომბერს მდინარე დნესტრისა და საბჭოთა უკრაინას შორის არსებულ ტერიტორიაზე მოლდოვეთის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა შეიქმნა. მის ტერიტორიაზე 545 500 ადამიანი ცხოვრობდა. ფართობი 8 100 კმ-კვადრატს შეადგენდა. დედაქალაქი 1929 წლიდან ტირასპოლში იყო. (სტატი 335) 1926 წლის საერთო საკავშირო აღწერის თანახმად, მასსრ მოსახლეთა 48,5% უკრაინელი იყო, 30,1% მოლდოველი, რუსი 8,5%. აღსანიშნავია, რომ 1939 წლის აღწერის თანახმად რესპუბლიკის მოქალაქეთა პროცენტული რაოდენობა შემდეგნაირი იყო: მოლდოველები - 28.5%, უკრაინელები - 50.7%, რუსები 10.2%, ებრაელები კი 6.2%/. (<http://www.pmr21.info/article.php?art=105>) 1920 წლამდე მიიჩნეოდა, რომ მოლდოველები რუმინული ერის განშტოება იყო. მართლაც, რუმინული და მოლდოვური ენები თითქმის იდენტურია. თუმცა არსანიშნავია,

რომ ამ უკანასკნელზე სლავური მოდგმის ხალხთან მეზობლობამ დიდი გავლენა იქონია. ეს მას რუმინულისაგან მცირედით მაგრამ მაინც განასხვავებს. (Charles King, 2000: გვ. 3) ცენტრალური ხელისუფლება ყველანაირად ცდილობდა ადგილობრივი მასს მცხოვრები მოლდაველებისათვის შთაეგონებინა, რომ ისინი ცალკე ეთნოსის წარმომადგენლები იყვნენ და რუმინელებთან საერთო არაფერი ჰქონდათ. (Charles King, 2000: გვ. 4)

მდინარე დნესტრის მარჯვენა ნაპირზე მცხოვრებ მოლდოველთა რიგებში ხდებოდა სლავოფობური განწყობების კულტივირება. თავის მხრივ, მათ „მარცხენაპირელ“ თანამემამულეებში საბჭოთა ხელისუფლება ანტირუმინულ იდეებს ქადაგებდა. ცდილობდნენ მათთვის უცხო და საძულველი გამხდარიყო ყველაფერი რაც რომანული კულტურის ნაწილი იყო. ბურჟუაზიულ და მტრულ ელემენტად მიიჩნეოდა ლათინური დამწერლობაც კი. (Стати В. 2002: გვ. 342)

საგულისხმოა, რომ ცხოვრების დონით მოლდოვეთის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის მაცხოვრებლები შედარებით მაღალ დონეზე იყვნენ, (მაგ. 1930 -იანი წლების ბოლოსათვის, მასს ტერიტორიაზე 2 500 - მდე სხვადასხვა სიდიდის სანარმო იყო, რომლებშიც ათიათასობით ადამიანი იყო დასაქმებული. (Ист.Респ.Молд. 2000: გვ.210) მოსკოვი ადგილობრივთა სოც.უზრუნველყოფაზე 1939 წლისათვის 3,3 მლნ. რუბლს ხარჯავდა. (Волкова А.З. Кисько И.И გვ.137) ვიდრე მდინარე დნესტრსა და პრუტს შორის ტერიტორიაზე, რუმინეთის დაქვემდებარებაში მცხოვრები მოლდაველები. ამის მიზეზი იყო ის, რომ საბჭოთა კავშირის მესვეურები მასს-საგან ერთგვარ სანიმუშო სუბიექტს ჰქმნიდნენ, რათა მდინარე დნესტრის მეორე ნაპირზე მყოფ მოლდაველებში საბჭოეთისადმი სიმპათიები გაეღვივებინათ და მოეპოვებინათ მათი მხარდაჭერა, რომელიც შესაბამის მომენტში მათ ამ ტერიტორიის დაკავების საქმეს გაუადვილებდა.

„ შესაბამისი მომენტი“ 1930-იანი წლების ბოლოს დადგა. 1933 წელს გერმანიის სათავეში მოსულმა ნაცინალ-სოციალისტებმა, ადოლფ ჰიტლერის მეთაურობით, ათასწლოვანი რეიხის შექმნა განიზრახეს და დიდი დაპყრობითი ომებისათვის დაიწყეს მზადება. პირველი იერიშის მიტანა პოლონეთზე უნდა განხორციელებულიყო. ბერლინში ხვდებოდნენ, რომ იმ ეტაპზე ამ განზრახვის შესრულების წარმატების მთავარი გარანტი საბჭოთა კავშირის ნეიტრალიტეტი იყო. სწორედ ამიტომ გერმანელთა ინიციატივით 1939 წლის 23 აგვისტოს ბერლინსა და მოსკოვს შორის ხელშეკრულება თავდაუსხმელობის შესახებ, ე.წ. „მოლოტოვ-რიბენტროპის პაქტი“. გაფორმდა. ამ ხელშეკრულების ე.წ. „საიდუმლო დამატების“ მე-3 პუნქტში ვკითხულობთ:

„ რაც შეეხება სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპას, საბჭოთა კავშირი ხაზს უსვამს თავის ინტერესს ბესარაბიის მიმართ. თავის მხრივ გერმანული მხარე აცხადებს, რომ აღიშნულ რეგიონში მას არანაირი

პოლიტიკური დაინტერესება არ გააჩნია“ (http://sunapse.ru/rushistory/Documents/Document6_8.html) აღსანიშნავია, რომ 1939 წელს, რუმინეთი ფაშისტური გერმანიის მოკავშირე ხდება. (Стати В. 2002: გვ. 352) როგორც ჩანს, მიუხედავად ამისა, გერმანიამ მისი არც თუ ისე ძლიერი მოკავშირის ინტერესები დაუფიქრებლად შესწირა მსხვერპლად საბჭოთა კავშირთან ურთიერთობების რეგულირებას.

საბჭოთა კავშირი მდინარე დნესტრსა და პრუტს შორის ასებული ტერიტორიის დაკარგვის ფაქტს არ ურიგდებოდა. 1940 წლის 27 ივნისს კრემლმა ბუქარესტს გაუგზავნა ნოტა, რომელშიც კატეგორიულად მოითხოვდა, რომ რუმინულ არმიას ბესარაბიისა და ჩრდილოეთ ბუკოვინის ტერიტორია ოთხ დღეში უნდა დაეტოვებინა . 3 ივლისს სსრკ-სა და რუმინეთის სახელმწიფო საზღვარი მდინარე პრუტზე გაივლო. რუმინულ ჯართან ერთად მოლდოვეთის ტერიტორია ათობით ათასმა მოქალაქემ, ძირითადად ადმინისტრაციების თანამშრომლებმა, მენარმეებმა, სასულიერო პირებმა, ინტელიგენციის წარმომადგენლებმა და უბრალოდ იმ ხალხმა რომელსაც საბჭოთა კავშირში ცხოვრების პერსპექტივა არ ხიბლავდა დატოვა. (Стати В. 2002: გვ. 357)

1940 წლის 2 აგვისტოს სსრკ უმაღლესი საბჭოს სესიის გადაწყვეტილებით, შეიქმნა მოლდოვეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა, რომელიც იმავე დღეს საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში იქნა მიღებული. (Ист.Респ.Молд. 2000: გვ.223) იმავე სხდომაზე დაკმაყოფილებულ იქნა „ბესარაბიელ და მოლდოვის ავტონომიური საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის მშრომელთა თხოვნა გაერთიანების შესახებ“. მასს მსსრ შემადგენლობაში შევიდა. (Статий В. 2002: გვ. 358)

მოლდოვეთის საჭოთა სოციალისტურმა რესპუბლიკას, კრემლის გადაწყვეტილებით ტერიტორიების მნიშვნელოვანი ნაწილი ჩამოეჭრა. ბესარაბიის კუთვნილი აკერმანის, იზმაილოვისა და ხოტინის ოლქების დიდი ნაწილი უკრაინის საბჭოთა სოციალისტურ რესპუბლიკას გადაეცა. მასს შემადგენლობაში მხოლოდ ტირასპოლის, გრიგორიოპოლის, ბენდერის, დუბოსარის, კამენსკის, რიბნიცისა და სლობოძისკის ოლქები დატოვეს, დანარჩენები აგრეთვე უკრაინის სსრ-ს შემადგენლობაში შევიდა. საზღვრის ფორმირების პროცესი 1940 წლის ნოემბრისათვის დასრულდა. (Ист.Респ.Молд. 2000: გვ. 223)

მსსრ უმაღლესი საბჭო 1941 წელს აირჩა. 226 დეპუტატთაგან 56% მოლდოველი, 22%-უკრაინელი, 17%-რუსი, ხოლო 5% სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების წარმომადგენელი იყო. (Ист.Респ.Молд. 2000: გვ.224) მოლდოვას ინტეგრაციის პროცესი სსრკ-ს შემადგენლობაში 1941 წელს, უმაღლესი საბჭოს არჩევით დასრულდა.

1917-1940 წლებში განვითარებული პროცესების შედეგად, მდინარე დნესტრის მარცხენა სანაპიროსა და ზოგადად მსსრ ტერიტორიაზე არსებული დემოგრაფიული მდგომარეობა შეიცვალა. გაიზარდა რუსულენოვანი მოსახლეობის ხვედრითი წილი .

მოლდოვის ტერიტორიის რუმინული ჯარების მიერ დაკავება, ბუქარესტის კავშირი ფაშისტურ გერმანიასთან და რუმინელთა და მოლდოველთა ახლო ურთიერთობები ეს ის ფაქტორია, რომელსაც გარე ძალები დღესაც ეფექტურად იყენებენ დნესტრის პირეთის მეამბოხე რეგიონში მაცხოვრებელი პირებისათვის ცრუ საფრთხეების შესაქმნელად. სწორედ ეს იყო მთავარი შიში, რომელიც 1990-იან წლებში იქცა კონფლიქტის მიზეზი, რამეთუ ადგილობრივ რუსულენოვან მოსახლეობას შთააგონეს, რომ კომინიოვი მოლდოვის „ფაშისტურ რუმინეთთან“ მიერთებასა და მათ ასიმილირებას გეგმავდა. როგორც დრომ აჩვენა, არც მოლდოველ და არც რუმინელ პოლიტიკოსებს მსგავსი იდეები არ ჰქონიათ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Ист.Респ.Молд. История Приднестровской молдавской республики.Министерство просвещения приднестровской молдавской республики, приднестровского гос.Университета им. Т.Г. Шевченко. Тираспол 2000
2. Стати В. Стати В. История Молдовы. Кишинёв, 2002;
3. Charles King, The Moldovans Stanford University, California , 2000.;
4. Волкова А.З. Кисько И.И. Создание приднестровской молдавской республики ; г.бэндеры 2010г;
5. <http://www.pmr21.info/article.php?art=105> (nanaxia 20/05/2016)
6. http://sunapse.ru/rushistory/Documents/Document6_8.html (nanaxia 20/05/2016)